

משנה - ערלה - רמב"ם

[פרק א](#)

[פרק ב](#)

[פרק ג](#)

[א](#)

[פרק](#)

[פרק א - משנה א](#)

אמר הש"י ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו (ויקרא יט) ולפיכך כשנתכוין בנטיעתו לאכילה אז יתחייב בערלה אבל אם נתכוין בשעת נטיעת האילן שיהיה סייג או ליקח ממנו קורות או עצים אינו חייבת בערלה ורבי יוסי אומר שאפילו אילן עצמו אם היתה כונתו שיהיה אותו הצד הנוטה ממנו לרשות הרבים סייג לצד הנוטה ממנה לגנה ויתכוין גם כן שיהיה הצד הנוטה ממנו לפניו רצונו לומר לגנה למאכל שדין זה האילן נחלף והצד הפנימית נתחייב בערלה והצד החיצון פטור מן הערלה ואין הלכה כרבי יוסי:

[פרק א - משנה ב](#)

אע"פ שלא כבשו. ענינו אע"פ שלא כבשו כל הארץ :

ואמרם **הנוטע לרבים**. ענינו שיהא אדם נוטע אילנות בתוך שלו ולא לעצמו אלא כונתו שיאכלוה בני אדם כולם וכאילו הפקיר אותו הפרי הצומח באותו אילן שנטע ורבי יהודה אומר כי מה שאמר הש"י ונטעתם משמע בין ליחיד בין לרבים שאילו אמר ונטעתם כל עץ מאכל ולא אמר דבר אחר היינו אומרים כי הנוטע לרבים חייב אבל כשאמר יהיה לכם ערלים משמע שאינו חייב אלא הנוטע לעצמו ולפי שהוא אמר ונטעתם משמע בין ליחיד בין לרבים לכם בין ליחיד בין לרבים והוא רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט א"כ הוא למעט הנוטע לרבים וחכמים אומרים כי אמר לכם הוא אזהרה ואין כוונתנו בזה החבור לפרש סדרי ההקש והסברא ודרכיו כדי שתתלה נפשך בהבנת רבוי אחר רבוי ומיעוט אחר מיעוט וזולתם אבל אזכור מה שאזכור מזה המין בזה החבור זכירה פשוטה בלבד בלי ראייה אחרת :

והעולה מאליו. הוא האילן הצומח מאליו שלא נטעו שום אדם ובתנאי שיהיה צומח ברשות היחיד אבל עולה מאליו לרשות הרבים [צ"ל ברשות הרבים] אינו חייב בערלה ועל זה אמרו בספרא ונטעתם פרט לעולה מאליו וכן אמרו בפירוש בתוספתא העולה מאליו לרבים פטור מן הערלה :

ואמרו **נכרי שנטע**. ענינו שנטע לישראל בשכירות או בחנם שרצה לטרוח בשבילו מעצמו אבל אם נוטע הנכרי לעצמו וקנה ממנו הישראל אחר כן אינו חייב בערלה ואין הלכה כרבי יהודה :

פרק א - משנה ג

העפר המתעבה על עיקר האילן קורין אותו סלע והם קראו זה השם לפי שהעפר הקשה היוצא אחר שמעמיק אדם לחפור נקרא סלע אצלם וממנהג האילנות שימשכו שרשיהם בארץ הרבה ויתעבה עליהם העפר עד שיהיה סביב האילן כמו האבן אפילו אחר עקירתו אומר בכאן שאם נעקר האילן באותו העפר הנקרא סלע ועמד במקום אחר אם יש באותו עפר כדי שיכול לחיות בו שאינו חייב בערלה לפי שלא נחשב זה נטיעה שניה אבל נחשוב אותו כאלו לא נעקרו :

שזעזעו המחרישה. כלומר אם נענע אותו הברזל שחורשין בו :

זעזעו ועשאו בעפר. פי' שינענע האילן עצמו ויעלה אותו ממקומו אבל לא יפרישנו מן הארץ ואחר כן יתן העפר סביביו כדי שירחיב מקום האילן

עצמו ויעלה אם הוא בענין שיוכל לחיות ולא יפסיד אפ"י לא נתן עליו עפר
אינו חייב בערלה :

פרק א - משנה ד

אצל האורגים קנה או עץ בשתי קצותיו שני ברזלים ארוכים ויש לכל אחד מהם כמו שנים דקים כמחט ומותחין בו רוחב הבגד כשאורגין אותו נקרא כל שן מאותם השנים שהם כמו מחטין מחט של מיתון ויש שגורסין מיתוח והוא לשון צח יותר ונאות לענין וענין מיתוח הוא מגזרת וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ) ויש לי בפירוש זו המלה פירוש אחר עוד אבארנה בפרק שלשה עשר מכלים ומאמר רשב"ג אין שום חולק עליו :

פרק א - משנה ה

כשלוקחין ענפי האילן ומותחין אותם בקרקע וטומנין אותן בעפר אותם הענפים מוציאים פרי בלי ספק ויש להם שרשים בארץ ועקרים דבקים באילן הראשון אותם הענפים שהשרישו בארץ נקראין בריכה והאילן הראשון נקרא זקנה ואמרו בכאן שאם נעקר האילן והוא גדל ומושך לחלוחית מאותם הענפים היוצאים ממנה הטמונים בארץ נמצא שחזר האילן עצמו כאילו הוא בריכה וחזרו הענפים שהיו בריכה כאילו הם האילן העקרי וזהו אמרם חזרה זקנה להיות כבריכה והוא יגיד ויאמר במאמר השני דין הבריכה עם הזקנה איך הוא ואמרו הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה ענינו שאם טמן מענפי האילן בארץ בזו השנה וצמחה ולשנה השניה לקח אלו הענפים שצמחו בשנה ראשונה וטמנם בארץ ועשה כן שנה אחר שנה כל מה שיצמחו באותן ענפים כלם הדבקים קצתם בקצתם אינן חייבין בערלה לפי שעקרים דבקים באילן הזקן ואם נפסקו הענפים ונכרתו עקריהם מן האילן הזקן מונה משעה שנפסקו וכל אילו הבריכות חייבות בערלה :

ספוק גפנים וספוק על גבי ספוק. הוא שיקח אדם ענף מזו הגפן וימתח אותו עד שיגיע בגפן אחרת וירכיב קצתו בה אפילו הטמינו בארץ ר"ל אפ"י לקח הענף וטמנו בארץ וספוק על גבי ספוק הוא שירכיב קצת ענף זה האילן בזה האילן האחר וקצת ענף זה האילן בזה האילן וכל זה הענין פטור מן הערלה ואמר בספרי ונטעתם פרט למבריך ולמרכיב ולעולה

מאליו מכאן אמר ספוק הגפנים ספוק על גבי ספוק אף על פי שהבריכן בארץ מותר וזו ההברכה וההרכבה שזכר בסיפרא שאין חייבים בערלה היא אותה שהמשיל בו והוא שיבריך האילן עקרו קיים עומד בארץ לא נעקר או ימתח ענף מאילן זה ויטע קצתו באילן אחר ועקרו קיים באילן הראשון אבל אם פסק ענף והרכיבו באילן או הטמינו בארץ הרי זה חייב בערלה וזו ההרכבה וההברכה הם שרמזו להם באמרם אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ואתה שמור אלו העקרים ולא תשתבש בהם ותחשוב שהם זה הפך זה כשתראה לשם שנטע ומרכיב ומבריך חייבים בערלה ובסיפרא ביארו כי מבריך ומרכיב אינו חייב בערלה והם שני מינין מן ההרכבה ושני מינין מן ההברכות כמו שבארתי לך :

ואמר ר' מאיר. כי זה הענף שהרכיבו קצתו אם יש בו לחלוחית הרבה והרכיבו באילן אחר ולא נתחזקה כחה הרבה לפי שאותו האילן (ממנה היה הענף שהרכיב) היה כחו רע וחלוש ואותו אילן שהרכיב בו יפה וחזק שהיא חייבת בערלה ואין הלכה כרבי מאיר :

ואמרו **וכן בריכה שנפסקה**. חוזר על מאמרם בתחלת ההלכה מונה משעה שנפסקה וכבר בארנו שהפירות שהם בבריכה אינן חייבות בערלה כל זמן שעקרי הענפים דבוקים באילן הראשון ר"ל הזקנה ואם יש בהם פירות ונפסקו עקרי הענפים מן הזקנה שיהיו חייבים בדיני הערלה בזמן העתיד כמו שאמר מונה משעה שנפסקה ויהיה מותר לאכול אותם פירות לאלתר לפי שהם גדלו בהיתר ואם הניח הפירות כדי שיגדילו אחר שנפסקה כשיעור אחד ממאתים שהוא שיעור איסור הערלה כמו שיתבאר נאסרו כל אותם הפירות ונעשו ערלה וידיעת שיעור תוספת אלו הפירות כמו שבארנו בפרק חמישי מכלאים (מ"ו):

פרק א - משנה ו

עוד יתבאר לך בפרק של אחר זה כי הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים וזהו כי כשנפל מאחד מהם חלק במאתים חלקים שמותר לאכול הכל כמו שיתבאר ואם נפל חלק מהם בפחות ממאתים חלקים נאסר הכל על כן כשיתערב זו הנטיעה האסורה בכלל נטיעות כשרות אפילו היו אלף אסור ללקוט מהם שום דבר לכתחלה לפי שאינו יודע אם מן הפרי המותר לקט אם מן האיסורים ואם לקט דבר מאותן הנטיעות דין אותו הפרי הנלקט מהן אם נתערב ממנו חלק באחד ומאתים חלקים מפירות אחרות מותרות הכל מותר לאכילה ואמר בכלאי הכרם נטיעה בגמרא תקנו ערוגה וכאילו אמר נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות לפי שכלאי הכרם הם ירק או מיני תבואה או

מיני זרעים שנזרעו בכרם אבל אילך לא *ואין הלכה כרבי יוסי:

פרק א - משנה ז

לולבים הם הענפים הרכים היוצאים בראשי הבדים הקשים והם רכים מאד ומי גפנים המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין וחותכין הגפן או הזמורות בימי ניסן וסמדר הוא הפרח שממנו יהיה הפרי אבל בבוסר אין חולק שהוא אסור והש"י אמר וערלתם ערלתו את פרו (ויקרא יט) ואמר בספרא פרו פרט לעלים ולולבים ולמי גפנים וסמדר:

ואמר וברבעי רוצה בו שמותר לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פדיון לפי שהשם אמר בו יהיה כל פרו קדש הלולים לה' (שם) ואלו אינם פרי:

ואמרו ובנזיר ענינו שמותר לנזיר לאכלם מן הגפן לפי שהש"י אמר (במדבר ו) מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל ואלו אינם מאכל:

וכולם הם אסורות בהנאה כשהם מאשרה והאשרה הוא אילן נעבד כמו שנבאר בע"ז למאמר ה' (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרס וגו':

שרף הערלה הוא השרף היוצא מן האילנות ועודן ערלה וכבר פירשנו פעמים בזה הסדר (שביעית פ"ד מ"ה ופ"ז מ"ז) כי פגים הם הפרי שאינו מבושל והרבה בני אדם מעמידין החלב בדבר לבן כמו חלב שהוא שותת ויוצא מעוקצי הפגים קודם בישולם ועליו אמר שרף הפגים ומעמיד פירושו שמקפיא החלב ועושה ממנו גבינה כמו וכגינה תקפיאני (איוב י) והלכה כר' יהושע ואין הלכה כר' יוסי:

פרק א - משנה ח

ענקוקלות. פירשו זה בגמ' שהם הענבים שלא הבשילו כל צרכן והפסיד אותם הרוח המפסיד האילנות והוא אמרם טנבים דלקו תלתיהון:

וחרצנים הם הגרעינים וזגים הקליפות שהם על גרגירי הענבים:

והתמד שלהם. ענינו השריית החרצנים והזגים במים וכבר בארנו זה (פ"ה מ"ו) (בתרומות) [במעשרות]:

וקליפי רמון. קליפתו החיצונים:

והנץ שלו. הפרח:

וגרעינין וגלעינין שוה והם הגרעינין שבתוך הפרי מכל דבר שיש לו גרעינים כגון תמרים והזיתים והאפרסקין ודומיהן וטעם איסור כל אלו הדברים באשרה כבר אמרנו הראיה והוא אמרו יתעלה ולא ידבק בידך מאומה מן החרס ואסור ענקוקלות וחרצנים והזגין והתמד בנזיר מן הכתוב שאמר הש"י מחרצנים ועד זג לא יאכל ואמר חומץ יין וחומץ שכר וכל משרת ענבים וגו':

ואסר בערלה קליפי רמון והנץ שלו לא מפני שהם פרי אלא לפי שהם ראויים לצבוע ואסיר לצבוע בערלה ואמר בספרי לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע ולא יהנה ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולם והותרו כולם בנטע רבעי לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה אבל הוא כמו מעשר שני נאכל לבעליו כמו שבארנו במסכת מעשר שני (פ"ה מ"א) ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה:

והנובל מן האילנות מן הפרי קודם שיגמר בשולו אסור בכל ר"ל בערלה וברבעי ובאשרה ובנזיר וזה מבואר:

פרק א - משנה ט

מותר לחתוך ענף מאילן הערלה ולנוטעו והוא הנקרא יחור לפי שאינו אסור בהנאה אלא הפרי לא העץ:

ואין מרכיבין כפניות של ערלה. ענינו שאין מרכיבין לולבי תמרים לפי שהוא פרי לפיכך אסירה לנוטען ולולבי התמרה בתחלת צמיחתם נקראים בגמ' כפניתא ודברי ר' יוסי אמת ר"ל שמותר ליקח היחור שאינו אסור בהנאה כמו שנתבאר:

פרק ב - משנה א

כבר בארנו במסכת תרומות (פ"ד מ"ז) כי תרומה עולה בא' ומאה וזכרנו כי זה סמכו חכמים למה שאמר הש"י במעשר מן המעשר שהוא א' ממאה את מקדשו ממנו (במדבר יח) ואמרו דבר שאתה מרים ממנו מקדשו אם נפל בתוכו ולפיכך כשנפל חלק בתשעים ותשע חלקים יהיה הכל מדומע ואם נפל במאה יעלה כמו שבארנו שם וכן הדין בתרומת מעשר לפי שבה בא הכתוב ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של ודאי וכבר נתבאר זה והחלה ג"כ נקראת תרומה כמו שבארנו והבכורים ג"כ נקראים תרומה כמו שאמר ותרומת ידך אלו הבכורים וכבר בארנו זה בפרק הגי' מתרומות (מ"ז) ולפי שכל אלו יאסרו במאה והיא אסורה באכילה ר"ל לזרים ומותרת בהנאה נתנו הערלה והכלאים שהן אסורין באכילה ובהנאה כמו שבארנו יאסרו במאתים ולפיכך אמר בערלה ובכלאי הכרם עולין באחד ובמאתים ואיני זוכר עתה לחכמים אסמכתא שסמכו עליו זה הדין ורוצים באמרם צריך להרים שיוציא חלק שנפל ויותר השאר כמו שבארנו בתרומות:

ואינו צריך להרים. ענינו שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא את החלק הנופל ומה שחייב באותם להוציא את החלק הנופל לפי שהוא לכהן ויתחייב לתתו לבעליו וערלה וכלאי הכרם אסורים בהנאה ואינם ממון שום אדם וכשבטלו במיעוטן הותר באכילה כל התערובות ואם מצטרפין זה עם זה יש בהם שלשה מחלוקות תנא קמא אומר מצטרפין בין להיתר בין לאיסור לאיסור הוא שיהיה חלק א' מכולם נופל בפחות ממאתים חלקים יאסר הכל ולהיתר הוא שיהיה חלק א' מכולם ג"כ נופל בר' חלקים ויהיו אותם הר' חלקים על דרך הדמיון ממין הערלה בלבד ולא ממין כלאי הכרם ולולי חלק הערלה שנתערב בכלאי הכרם היינו משערים הכל בנותן טעם לפי שהוא מין בשאינו מינו ואם היה נותן חלק כלאי הכרם טעם בר' חלקים יהיה נאסר הכל מפני הטעם ואפי' היה אותו חלק פחות ממאתים כמו שנתבאר ויתבאר בזה הפרק אבל מפני הערלה שנצטרפה לכלאי הכרם והוא ממין הר' חלקים נחשוב כאילו הכל מין במינו ויעלה באחד ומאתים ור"ש אומר אין מצטרפין לא לאיסור ולא להיתר כמו שבארנו ור"א אומר מצטרפין בנותן טעם ענינו שלא יאסר בנותן טעם וזה להיתר כמו שנתננו הדמיון אבל לא לאיסור בר' אפילו נפל בדרך דמיון ליטרא יין חציו ערלה וחציו כלאי הכרם בפחות מר' ליטרות יין מותר לא יאסר אותו המעורב כלל לפי שאנו לא נחשוב אותו היין האסור ליטרא אלא חצי ליטרא נחשוב אותו לפי שלא נאמר שהם

פרק ב - משנה ב

שיעור זו המשנה כך סאה תרומה שנפלה לחולין ונעשה הכל ק' וכן יתבאר מן הירושלמי א"כ זו הסאה שנפלה בצ"ט ואחר כך נפל בהם ג' קבים ערלה או כלאי הכרם שהם חצי סאה כמו שבארנו שהסאה ו' קבים והחצי סאה של ערלה אינה אוסרת הכל לפי שהיא נפלה לר' כשנחשוב אותה עם התרומה לפי שהם ק' סאה כי לולי סאה של תרומה היה נאסר הכל כדרך הערלה או כלאי הכרם מפני שהוא חלק בק' וצ"ט חלקים ועל זה הדרך עצמו תהיה הערלה מעלה את התרומה כיצד כגון שתהיה הערלה נתערבה עם החולין ואח"כ נפלה תרומה עם אותו דבר המעורב היא תעלה באחד וק' מן הכל ואע"פ שלא נגמרו המאה אלא בערלה וזה ענינו ששנה בסוף זו ההלכה והערלה את התרומה לפי שהוא רצה לספר בזה המאמר ב' דברים והם התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה והביא דמיון שמא יעלה על הדעת שזה הדמיון מספיק ומפרש שני הענינים הודיענו שאין הדבר כן אלא שהוא הביא דמיון הענין הראשון ועליו יש לקחת הסברא והיקש באחר ואמר בדמיון הקודם לזו היא שהתרומה מעלה את הערלה ואח"כ חזר והודיעך כי על זה הדרך ג"כ תהיה הערלה מעלה את התרומה ואמר והערלה את התרומה השיעור וכן הערלה מעלה את התרומה:

פרק ב - משנה ג

כשנפלה סאה ערלה בר' חולין והיה הכל ר' וא' ואח"כ נפל באלו המאתים וא' סאה ועוד של כלאי הכרם עד שיהיה יחוס הסאה ועוד של כלאי הכרם מן המאתים וא' חלק מר' וזה כשיהיו כלאי הכרם סאה וחלק ממאתים חלקים מסאה אז יהיו כלאי הכרם עולים בא' ומאתים לפי שאנו נחשב הסאה של ערלה ויהיו כלאי הכרם חלק מן המאתים סאה חולין וסאה של ערלה ואלו לא היינו חושבים סאה של ערלה היתה סאה ועוד של כלאי הכרם חלק מקצ"ט ממאתים סאה של חולין וזה ענין אמרם בירושלמי אין כאן מאתים אלא קצ"ט ענינו כי לולי הסאה של ערלה שחשבנו אותה ואמרנו שהיא מעלה לכלאי הכרם לא היה אפשר שתעלה סאה ועוד של כלאי הכרם במאתים של חולין לפי שמה שיחלק

ממנו הוא חלק מקצ"ט ואנו צריכים חלק ממאתים וכשנחשוב אותה
הסאה של ערלה יהיה עולה סאה ועוד של כלאי הכרם כמו שבארנו ועל
זה הדרך בעצמו יהיו כלאי הכרם מעלים את הערלה והערלה את הערלה
כמו שבארנו בהלכה שלפני זאת:

פרק ב - משנה ד

אומר כי כשילוש אדם בשאור והחמיץ הבצק אפי' יהיה אותו שאור פחות
מכשיעור כיון שנתפרסמה פעולתו נחוש לו ולא נחוש לא לקי ולא
למאתים וכן התבלין לפרסום פעולתם לא נחוש לשיעורם ואם היו
התבלין שמתבל בהן התבשיל או השאור שהחמיץ בו העיסה של תרומה
יחזור איתו התבשיל או אותו הבצק מדומע וכבר קדמנו לך דיני המדומע
במסכת תרומות וזהו ענין אמרם מדומע בתרומה ואם היה השאור או
התבלין של כלאי הכרם או ערלה והחמיץ בהם עיסה או תבל בהם קדרה
יחזור אותו התבשיל או אותו בצק אסור בהנאה אפי' יהיו פחות משיעור
וזהו ענין אמרם ובערלה ובכלאי הכרם אסור:

ואמרם **בית שמאי אומרים אף מטמא**. ענינו שכיון שהחמיץ בשאור טמא
או שתבל בתבלין טמאין אפילו יהיה פחות מכביצה שתטמא הכל
לפרסום פעולתה ובית הלל אומרים עד שיהא בשאור או בתבלין כביצה
ואז תטמא וכבר זכרנו פעמים שאוכלין טמאין אין מטמאין זולתן אלא
אם יש בהם בכביצה וזהו ענין אמרם טומאת אוכלין בכביצה בכל מקום
ואמרו עד שיהיה בו כביצה:

פרק ב - משנה ה

כבר ידעת העיקר שטומאת אוכלין בכביצה יהיה האומר מי שאמרו:

פרק ב - משנה ו

לפי שאמר במה שקדם המחמץ והמתבל והמדמע לא ביאר שזה הוא במינו בלבד שאל ואמר ולמה אמרו כל המחמץ וכו' והתשובה מובלעת בדמיון ר"ל באמרם כיצד וכאילו אמר אמת שכן הוא לא יהיה מדמע להחמיר אלא במינו ומה שאמרתי אני במה שקדם כל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה הוא על זה הדמיון שאור של חטים שנפל לתוך עיסה של חטין וכו' ונשאר עוד חלק ג' והוא שאין בו כדי לחמץ ויש בו כדי לעלות בא' וק' שמוציא שיעור החלק שנפל כמו שנתבאר:

פרק ב - משנה ז

כשנפל חלק אחד ביותר ממאה חלקים ונתן טעם וחזר הכל מדומע זהו להחמיר וכשנפל חלק אחד בפחות ממאה ולא נתן טעם ונשאר הכל מותר כמו שנזכר זהו להקל הנה נתבאר לך שאנו אומרים בתרומה וחבריה תעלה באחד ומאה מין במינו ובתנאי שלא יהיה מחמץ ולא מתבל אבל אם היה מחמץ או מתבל אוסר בכל שהוא כמו שבארנו אבל מין בשאינו מינו לא נחוש בו אלא לנתינת טעם בלבד וכמו כן בערלה ובכלאי הכרם וכלל הדברים באלו הדינים בזה הענין שכל דבר איסור שלא נתנו בו שיעור אלא נאמר בו אוסר בכל שהוא כמו יין נסך ומה שמנה מן הדברים במינו בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם וכל מה שנתנו בו שיעור כגון אמרם ברוב האיסורים בששים ואמרם בתרומות במאה וא' ואמרו בערלה ובכלאי הכרם במאתים ואחד מין במינו נקפיד על אותו שיעור אלא אם היה מחמץ או מתבל כמו שבארנו ומין בשאינו מינו בנותן טעם (אם) כן יהיה בעיקר ולא ישתבש עליך בשום פנים בכל איסורים שבתורה מין בשאינו מינו בנותן טעם ועוד יתבאר לך זה במסכת ע"ג ובחולין וכיון שזכרנו אחד מששים אומר לך האסמכתא שסמכו עליה החכמים והוא מאמר השם יתברך באיל נזיר ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל (במדבר ו) ואמרו (חולין דף צח:): כי שיעור הזרוע בעצמותיו ובבשרו מן הכבש בכללו בעצמותיו ובבשרו חלק אחד מששים והכל נתבשל בכלי אחד ועם כל זה לא אסר זה הזרוע לכל האיל אבל אוכלין אותו בעליו:

פרק ב - משנה ח

שמא יעלה על הדעת כי כשנפל שאור של חולין בראשונה שזה השאור האסור שנפל אח"כ שלא לחוש לו הודיענו שאין הדבר כך:

פרק ב - משנה ט

רבי שמעון אומר כיון שחמצה פעולתו אינו מפורסם ודינו שיעלה בשיעורו וחכ"א שכיון שיש בו כדי לחמץ אלו היה צריך הבצק לחמוץ הרי הוא אסור והלכה כחכמים:

פרק ב - משנה י

אמר כי כשיש שני שמות מתבלין או שלשה והם כולן מין א' כגון הסם הנקרא בערבי קאקלי"ה שיש ממנה גדולה וקטנה ופלפל שיש ממנו לבן ושחור או שיהיו ג' מינין אלא שיש להם שם א' כמיני הסיאה והוא עשב הנקרא בערבי סרי"ג ומיני הכרפס שהם מינים הרבה משונים ולהם שם א' ר"ל שכל מיני הכרפס נקראין כרפס וכל מיני הסיאה נקראין סיאה וזהו ענין אמרם או ג' ענינו אף ג' מינים משם אחד כל מה שיהיה בזה הדרך מכלאי הכרם או ערלה או תרומה ונתבל בכל נאסר אותו דבר שנתבל בהם אע"פ שאין באחד מהם לבדו כדי לתבל וזהו ענין אמרם מצטרפים ענינו שמצטרפים אלו לאלו לאסור מה שנתבל כמו שבארנו ויהיה שיעור זו המשנה כן תבלין שנים וג' שמות ממין א' או משלשה מינין משם אחד מצטרפין לאסור ואין הלכה כר"ש והזהר שלא יעלה על דעתך שאין נקראין תבלין אלא המרקחות והדברים שריחן טוב כמו הזנגביל והפלפל ודומיהן אינו כן אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון השומים והבצלים והשמן והחומץ והיין כלם נקראין תבלין כשאדם מתכוין לתבל בהם או בזולתם קדרתו ותבשילו:

פרק ב - משנה יא

אחר האחרון אני בא. ענינו כאשר אגיד לך והוא שאם נפל שאור של תרומה בסוף אסור אע"פ שאין בה כדי לחמץ ואם נפל שאור של חולין בסוף מותר ובתנאי שיסיר אותו השאור של תרומה שנפל ראשונה אבל אם לא הסיר אותו הכל אסור לדעת ר' אליעזר לפי שהוא סובר זה וזה גורם אסור וכיון שנתחמץ משני השאורין והאחד אסור הכל אסור והעיקר האמתי אצלנו בכל זה וזה גורם מותר ולפיכך אין הלכה כר"א:

פרק ב - משנה יב

הביא דברי יועזר איש הבירה חוזק לדברי חכמים וכבר אמרנו שהלכה כחכמים:

פרק ב - משנה יג

אחר האחרון נחשוב אותו השמן שעליהם טמא אם היה האחרון טמא או טהור אם היה האחרון טהור לפי שנאמר הראשון נבלע בעצם הכלים ונשאר האחרון ור"א חושש לראשון ולשני אומר שלפעמים שיקנח השני וישאר הראשון שנבלע בכלים והוא אותו שיצא ע"ג הכלים אחר שיבש השני וכל זה כשהכלים אינן מקבלים טומאה כגון כלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה או פשוטי כלי עץ ופשוטי כלי חרס כמו שיתבאר במסכת כלים אבל אם היו אלו הכלים מקבלין טומאה כשסכן בשמן טמא נטמאו ובזה יש חלוק והוא שאם סכן מבפנים נטמאו כלם ואם סכן מבחוץ נטמאו אחורי הכלים בלבד וכשנגעו משקים טהורים באלו הכלים שנטמאו בזה השמן הטמא הם גם כן מטמאין ויהיו תחלה כמו שבארנו אלו העקרים כלם במסכתות רבות מסדר טהרות ומשם תמלא ספקך מאלו העקרים והלכה כחכמים:

פרק ב - משנה יד

אסור לזרים. לפי שאיסור תרומה עליהם וכמו כן שאור של כלאי הכרם וכבר נגמר החמוץ מדבר האסור עליהם אבל לכהנים הוא להם כמו שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה של ישראל שאמר בהם אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ ורבי שמעון דן דין שאור של תרומה ושל כלאי הכרם כדין מה שקדם זכרו באמרו התרומה מעלה את הערלה ואף על פי שאין דומין זה לזה דמיון גמור ואין הלכה כרבי שמעון:

פרק ב - משנה טו

הדבר כלו מבואר אבל השמיענו כי מחלוקתם עם ר' שמעון בשני המאמרים ר"ל בשאור ותבלין שאלו השמיענו כי מחלוקתם בשאור היינו אומרים בשאור בלבד אומרים חכמים אסור לזרים כמו שאמרנו בהלכה הקודמת מפני שאור של תרומה ושאור של כלאי הכרם שם אחד אבל תבלין של תרומה ותבלין של כלאי הכרם שהם שמות הרבה מודים לרבי שמעון שהוא מותר לזרים השמיענו בזו ההלכה שהם חולקים עליו אפי' בתבלין ותבלין ואילו השמיענו ג"כ בזו ההלכה מחלוקתם היינו אומרים בתבלין ותבלין שהם שמות הרבה מתיר ר' שמעון לזרים אבל בשאור ושאור מודה לחכמים על כן השמיענו מחלוקתם בהלכה הקודמת ואין הלכה כר' שמעון:

פרק ב - משנה טז

קדשי קדשים אין אוכלין אותם אלא זכרי כהונה כמו שבאר הכתוב (ויקרא ז) כל זכר בכהנים יאכל אותה אבל נותר ופגול הוא אסור על הכהנים ועל ישראל ודינו שישרף אבל אסורו על ישראל יותר חמור לפי שלא היה מותר לישראל לעולם וכשאכלו ישראל נתחייב קרבן מעילה כמו שיתבאר במסכת כריתות אבל לכהנים היתה לו שעת הכושר קודם שהיה פגול או נותר ועוד יתבאר דיני הפיגול והנותר במסכת זבחים ואמר כי כשנתבשלו אלו השלשה חתיכות עם חתיכת חולין והוציאום אחר כן ונשאר שאר הבשר שהוא אסור לזרים מפני בשר הקדשים שנתבשל עמהם ומותר לכהנים אע"פ שיש בו הנותר והפגול כיון שאין אסורו על הכהנים חמור הרבה ור' שמעון אומר כשם שמותר לכהנים כך מותר לזרים כיון שהפגול והנותר אסור על הכל וזהו מה שאמר בכאן שמותר לכהנים בין טהורים בין טמאים לפי שהכל נטמא בנותר ובפגול כמו

שיתבאר במקומו וכל זה כשהם החתיכות אי מס' והם מין במינו דליכא למיקם עליה או אם לא נתנו החתיכות טעם אם הן מין בשאינו מינו כאשר נתבאר במסכת חולין אבל כשהיו פחות מששים אז נתן הפגול והנותר טעם בשאר התבשיל אם היה מין בשאינו מינו או נתערבו החתיכות ואינן נכרות אע"פ שהוציאם אע"פ שהיתה אחד באלף דאיתיה לאיסורא בעיניה אין מחלוקת באחד מאלו השלשה פנים שהכל אסור בין לכהנים בין לזרים לפי שכל אלו עקרים עליהם הסיבוב ואין בהם מחלוקת ודע זה ואין הלכה כר' שמעון:

פרק ב - משנה יז

אם היה בשר קדשי קדשים הוא זה שנתבשל עם בשר תאווה אוכלין הכל טהורי הכהנים כמו שבארנו ואם יהיה בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאווה אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה הענין ודומה לו לאחד מששים כיון שהכל מותר ואין שם דבר יאסר אכילתו:

ג

פרק

פרק ג - משנה א

כבר בארנו כי הערלה אסורה בהנאה ואסור לצבוע בה ולא לעשות בה דבר אחר:

ויעלה באחד ומאתים ענינו שיערבו אותו הבגד במאתים ויהיה הכל מותר כמו שבארנו בפרק שלפני זה והלכה כחכמים:

פרק ג - משנה ב

הסיט (זו המלה) הוא שתות הזרת וראיתי בזו המלה פירושים הרבה וזכרתי מהם פחות שבשעורים לחומרא ונתחזק אצלי זה הפירוש מפני שהוא פירוש הקדמונים והקדמון הוא יותר חכם בלשון מן האחרון והשמיענו בהלכה הקודמת קולא לחכמים אפילו בבגד שנצבע כולו יעלה ובזו ההלכה השמיענו חומרא לר' מאיר שאמר אפילו חוט אחד כשנצבע בבגד ישרף כולו והלכה כחכמים:

פרק ג - משנה ג

צמר הבכור צוה הש"י שלא לגזוז הבכור שנאמר (דברים טו) לא תגוז בכור צאנך ושער הנזיר צוה לשרפו שנאמר (במדבר ו) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש ופטר חמור כשנערף יקבר וכל אלו מכלל איסורי הנאה כמו שנתבאר ראיותיהם בזולת זה המקום ושק נקרא הבגד הארוג מן השער ולא נאמר בזו תעלה לפי שלא נתן בהם הכתוב שיעור בשום פנים:

ואמרם ובמוקדשין כל שהן ענינו כי כשיהיה אותו הצמר צמר מוקדשים אפילו יהיה פחות מרוחב הסיט שחוזר אותו הבגד כולו קודש ואסור לו ליהנות בו עד שיפדנו כמו שיתבאר במקומו:

פרק ג - משנה ד

זה מבואר לפי ששבח ערלה בתבשיל:

פרק ג - משנה ה

פרק ג - משנה ו

פירוש כל זה מבואר והלכה כחכמים:

פרק ג - משנה ז

את שדרכו למנות מקדש. ענינו שלא נאמר יעלה באחד ומאתים אלא כשנתערבו מה שאין דרכו להמנות כגון שנתערבו חטים של כלאי הכרם בחטים של חולין או יין של ערלה ביין של חולין אבל מה שדרכו להמנות כגון חבילי תלתן אפילו נתערבה חבילה אחת באלף ישרף הכל וזהו ענין תקדש שנאמר (דברים כב) פן תקדש המלאה וענינו השרפה כמו שבארנו וחכ"א כי ששה דברים הם בלבד שנאמר בהם תקדש ולא תעלה באחד ומאתים והוסיף ר' עקיבא השביעי והוא ימנה אותן לקמן ואין הל' כר"מ:

פרך ובדן שמות מקומות ידועות:

וחולפות תרדין. ר"ל מה שמחליפות וצומחות:

וקולסי כרוב. עיקר הכרוב ר"ל הגדל מהם:

ודלעת יונית. גם כן ידוע כי כל אלו הם אצלם ידועות ומנויות כל אחד ואחד בפני עצמו והיו מיוחדות בשבח על כל שאר הפירות והירקות שהיו מאותו המין ולפיכך לא היו נמכרים אלא בחשבון וכל אדם היה מקפיד עליהם וזולתם ממינם היו נמכרים באומד ולא היו נמכרים א' א' אלא הרבה ביחד:

הראוי לערלה ערלה והם אגוזי פרך רמוני בדן וחביות סתומות והראוי לכלאי הכרם הארבע הנשארות וחביות סתומות לפי שהערלה אינו נוהג אלא באילן בלבד *ואין הלכה כר"ע:

פרק ג - משנה ח

אמרם כיצד. רוצה בו על איזה דרך יהיו אלו מקדשות כל שהן השיב ואמר כי זה לא יהיה אלא כשהיו שלמות כמות שהיו אבל נתפצעו או נתפתחו או נתגלו פי החביות הרי אלו יעלו באחד ומאתים ובאר הגמרא שזה הסתם הוא לר' עקיבא שהוא מונה ככרות של בעל הבית כמו שקדם:

פרק ג - משנה ט

ספק הערלה. בארו שהוא כשיהיה כרם הערלה ידוע וענבים נמכרים חוצה לו ולא נודע שהענבים מזה הכרם או מזולתו.

ואמרם ובלבד שלא ילקט ביד ענינו שזה האוכל לא ילקוט הוא בעצמו ויאכל אבל ילקט לו זולתו:

והחדש אסור מן התורה בכל מקום לאמרו הש"י (ויקרא כג) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ולא נתן זה תלוי בארץ אבל ערלה וכלאי הכרם אינן אסורים מן התורה אלא בארץ ישראל לפי שהן תלויות בארץ אמר הש"י בערלה (ויקרא יט) כי תבאו אל הארץ ונטעתם וערלתם ובכלאי הכרם אמר (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים וזה הכנוי שב על מה שיש לאדם בארץ ישראל ודומה לו אמרו בכתוב אחר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור וזהו נוהג בארץ ישראל אבל איסור הערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני והוא ענין אמרם הלכה ואיסור זריעת כלאי הכרם והוא שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בחוצה לארץ מדרבנן ומפני שהן אסורים בהנאה בא"י גזרו בהו רבנן בחוצה לארץ שלא יהיו זורעין אותם כמו שאמרנו וזהו ענין אמרם והכלאים מדברי סופרים אבל כלאי זרעים וזריעת התבואה וזולתם בכרם בלי הרחקת הריחוק הנזכר במסכת כלאים הוא מותר לכתחלה בחוצה לארץ אבל כלאי בהמה לוקין עליהם בחוצה לארץ מן התורה וכן הרכבת אילן היא מדאורייתא בין בארץ בין בחוצה לארץ ולוקין עליה בכל מקום ולוקין על כלאי זרעים בארץ ישראל מן התורה: